

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์ดาชาวิญานฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม(2481-2487) สรุปได้ว่า ในช่วงพ.ศ.2481-2487 ภายใต้ การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม สภาพบริบทแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ที่เป็นอยู่ขณะนั้น ซึ่งปัญหาจากสภาพแวดล้อมเหล่านี้ เป็นปัญหาที่ประชาชนไม่สามารถจะแก้ไขได้ เนื่องจากเคยชินอยู่กับการมีผู้นำเป็นผู้สั่งการ เป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาทุกอย่างโดยตลอด เป็นเหตุให้ ประชาชนหันมาเชื่อฟังรัฐบาล และจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำในการแก้ปัญหา ดังนั้น การที่รัฐจะนำเสนอสิ่งใดจึงสามารถทำได้ง่าย เพราะประชาชนยอมรับพวกเขาแล้วนั่นเอง รัฐจึง ต้องกำหนดนโยบายเพื่อการสร้างชาติเป็นมหาอำนาจ ผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอแนวคิดต่างๆ เพื่อนำมาสร้าง อุดมการณ์ โดยเฉพาะ "อุดมการณ์ชาตินิยม"(อุดมการณ์หลัก) คือ หลวงวิจิตร วาทการ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม

หลวงวิจิตรวาทการ เป็นนักชาตินิยมรุนแรงของไทย เป็นบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลที่ นำแนวคิด "อุดมการณ์ชาตินิยม"โดยนำเอา "ลัทธิบูชิต"เป็นแม่แบบ "อุดมการณ์ชาตินิยม" ที่ หลวงวิจิตรวาทการนำมาใช้ เน้นความสำคัญของการมีผู้นำ และกระตุ้นให้คนไทยรักชาติร่วมมือ กันสร้างชาติด้วยการออก "รัฐนิยม"(ท่านเป็นประธานคณะกรรมการรัฐนิยม) และ การกำหนด "วีรธัมแห่งชาติ" เพื่อให้เป็นนิสัยประจำชาติของคนไทย

ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนักชาตินิยมแบบอำนาจนิยม เห็นได้จากการทำงานที่ต้องการสร้างชาติ ด้วยการทำให้ประชาชนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของท่านทุกอย่าง แม้แต่การสละชีวิตเพื่อชาติ ในการเผยแพร่ "อุดมการณ์ชาตินิยม" ท่านได้ตั้งกระทรวงวัฒนธรรม และกรมโฆษณาการขึ้น เพื่อออกกฎระเบียบ คำสั่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับ "อุดมการณ์ชาตินิยม" และยังได้ชักชวนประชาชนด้วยวิธีการปลุกฝังความคิดชาตินิยมผ่านคำขวัญ และเป็นการสร้าง "คำขวัญ" ให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ ต่างๆ เหล่านั้นอีกด้วย แต่การทำให้การใช้อำนาจรัฐเป็นสิ่งถูกต้องมีความชอบธรรม จึงไม่เพียงพออำนาจบังคับตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น ยังต้องอาศัยการครอบงำความคิดประชาชนด้วยการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ ให้ประชาชนเชื่อถือ และเห็นพ้องต้องกันกับรัฐอีกด้วย

เพื่อการเผยแพร่นโยบายสร้างชาติ จอมพล ป.พิบูลสงครามจึงสร้าง "อุดมการณ์ชาตินิยม" ขึ้นมา เป็นอุดมการณ์หลักของรัฐ และปลุกระดมความคิดมวลชนให้เกิดความรักชาติ และร่วมมือกันสร้างชาติ แต่ "อุดมการณ์" เป็นความคิดเชิงนามธรรม จึงต้องให้ "อุดมการณ์" นามาสอนผ่าน "สัญลักษณ์" รูปธรรม ดังนั้น "คำขวัญ" จึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์รูปธรรม เพื่อเป็นกลไกของรัฐ โดยรัฐสร้างความหมาย หรือ อุดมการณ์สอดแทรกในคำขวัญให้สอดคล้องกับทัศนคติและผลประโยชน์ของรัฐซึ่งเป็นฝ่ายปกครอง แล้วให้คำขวัญทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าว ดังนั้นคำขวัญจึงเป็นเครื่องมือ หรือ กลไกการสร้างอุดมการณ์การสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลปกครองประเทศที่นานที่สุด

แต่การถ่ายทอดอุดมการณ์ในคำขวัญต้องนำเสนอผ่านสื่อมวลชน ซึ่งในขณะนั้น สื่อหนังสือพิมพ์เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายและถูกควบคุมโดยรัฐ รัฐจึงให้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นตัวกลางในการโฆษณา เผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐผ่านคำขวัญ ด้วยการลงคำขวัญที่พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และทุกวัน

การที่รัฐชูประเด็น "อุดมการณ์ชาตินิยม" รัฐนำคำขวัญมาเป็นกลไกรัฐ ให้คำขวัญเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ความเป็นชาติเดียวกัน เป็นการกระตุ้นให้ทุกคนจงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการ

ทาทุกอย่างเพื่อชาติ ด้วยการเชื่อและปฏิบัติตามผู้นำ เพื่อการพัฒนาชาติ

แต่โดยแท้จริงแล้วการสร้าง "อุดมการณ์ชาตินิยมในคาชวัญ" เป็นวิธีการครอบงำความคิดประชาชน ที่รัฐได้วางแนวทางปฏิบัติและการดำเนินชีวิตประจำวันผ่านคาชวัญ ำให้เป็นงานแนวทางเดียวกันทั้งชาติ และเป็นงานแนวทางที่รัฐกำหนด ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมฐานะความเป็นผู้นำ และการกุมอำนาจรัฐของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นสำคัญ เพื่อปิดบังมาให้ประชาชนทราบว่ารัฐสร้างจิตสำนึกปลอมแปลง ด้วยการำให้ อุดมการณ์ในคาชวัญบิดเบือนความเป็นจริงทั้งนี้เพื่อมาให้ประชาชนตีความข้อมูลแตกต่างจากที่รัฐกำหนด

วิธีการที่รัฐครอบงำความคิด ด้วยวิธี

1. ำให้คาชวัญสร้างภาพความเป็นจริง ด้วยการเลือกเสนอความจริงเพียงส่วนน้อย (ที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นความจริง) รัฐนำความจริงส่วนน้อยนี้มาทำเป็นข้อสรุปำให้ประชาชนเห็นว่าเป็นความจริงโดยทั่วไป
2. ำให้คาชวัญกำหนดพฤติกรรมประชาชน ด้วยการำให้อุดมการณ์ในคาชวัญชี้นำความคิดการปฏิบัติตนเพื่อการแก้ปัญหา หรือเพื่อจุดประสงค์อันเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

เนื้อหา หรือ อุดมการณ์ที่ปรากฏในคาชวัญ เป็นำไปเพื่อ "อุดมการณ์ชาตินิยม" ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักที่สำคัญของชาติ โดยนำเสนอด้วยสัญลักษณ์ "ชาติ" และ "ผู้นำ" และำให้คาชวัญเน้นำว่าจงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการรักและภักดีต่อสัญลักษณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นตัวแทนของ "สถาบันชาติ" และ "สถาบันพระมหากษัตริย์"

ลักษณะ เนื้อหาที่ปรากฏในคาชวัญ เป็นการชี้แนะการปฏิบัติตนของชนในชาติเพื่อการพัฒนาชาติ โดยคาชวัญที่นำเสนอ "อุดมการณ์ชาตินิยม" นั้น จะมีการสร้างความหมายของชาติเป็นรูปธรรมที่หลากหลายชัดเจน โดยคาชวัญจะชี้แนะวิธีการปฏิบัติตนเพื่อแสดงถึงความรักชาติและความยิ่งใหญ่ของชาติ(อุดมการณ์ทางการเมือง) เน่นำประชาชนำให้มีค่านิยมและขนบธรรมเนียมที่ทันสมัยเพื่อ "สังคมใหม่" ของไทย(อุดมการณ์ทางสังคม และำให้ประชาชนปฏิบัติตนเพื่อการครอง

ชีพที่ดีขึ้น(อุดมการณ์ทาง เศรษฐกิจ) รวมถึงให้ เชื่อและปฏิบัติตามที่ผู้นำชี้แนะทุกอย่าง เพื่อการสร้างชาติ การที่อุดมการณ์สามารถชักชวนประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็โดยการสร้างรูปแบบ และวิธีการสื่อสารดาวัญ ให้เป็นที่ประทับใจ ประชาชนเกิดการยอมรับ รู้สึกคล้อยตามและนำไปปฏิบัติตามโดยไม่รู้สึกว่าคุณบังคับ ทั้งนี้เพราะ

- ลักษณะดาวัญ ที่ต้องเป็นถ้อยคำที่สั้น กระชับรัด มีจังหวะของคำดี มีเป้าหมายเพียงประการเดียว เพื่อให้ประชาชนจดจำได้ง่าย ไม่สับสน

- การใช้ภาษาในดาวัญ เนื่องจากดาวัญเป็นการสื่อสารสัญลักษณ์ในรูปของภาษา ภาษาที่ใช้นดาวัญจึงจัดอยู่ในประเภทภาษาเพื่อการชักชวน มีการเลือกสรรคำที่ดี

นอกจากนี้รัฐยังมีวิธีการสื่อสารดาวัญ ทาให้ดาวัญดูเหมือนเป็นตัวแทนของรัฐในการชักชวน บอกกล่าว แม้จะไม่มี การบอกโดยตรงในดาวัญว่าเป็นของรัฐ แต่ประชาชนจะทราบได้ว่า เป็นการชักชวนให้ปฏิบัติตามโดยรัฐ

ในเรื่องของวิธีการสื่อสารดาวัญ เป็นการใช้ภาษาสื่อสารกับประชาชน อาทิ การใช้ภาษาสร้างภาพลักษณ์ การใช้สำนวนภาษา เป็นต้น รวมถึงการสร้างรูปแบบดาวัญให้เป็นที่สะดุดตา ง่ายแก่การจดจำ เช่น การสร้างกรอบรอบข้อความดาวัญ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. น่าจะมีการศึกษา หรือ การวิเคราะห์ที่อุดมการณ์ของรัฐผ่านดาวัญในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ การมีเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป จะมีผลทำให้การสร้างอุดมการณ์ของรัฐเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะอย่างไร รัฐได้หาวิธีการหรือ รูปแบบการสื่อสารดาวัญสู่ประชาชนด้วยวิธีการแบบใดบ้าง ในการที่จะทำให้อุดมการณ์ของรัฐนั้นมีประสิทธิภาพ สามารถชักจูงใจประชาชนได้เพียงไร

2. น่าจะมีการศึกษาถึงบทบาทของรัฐ กับ การสร้างอุดมการณ์ของรัฐผ่านสื่อต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน เปรียบเทียบกับอุดมการณ์ของรัฐผ่านสื่อต่างๆ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่า เหตุใดในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามจึงสามารถสร้างอุดมการณ์ของรัฐผ่านสื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เห็นได้จากวัฒนธรรมและอุดมการณ์บางอย่างมีการยึดถือและปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน เช่น การเคารพธงชาติทุกเวลา 8.00 น. เป็นต้น) และในสถานการณ์ปัจจุบันรัฐได้ใช้บทบาทของตนในการนำสื่อมวลชนต่างๆ มาเชื่อมโยงต่อการสร้างอุดมการณ์ของรัฐอย่างไรบ้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย